

1

Jól figyelj!

Fejlesztő hatás

Vizuális és auditív bemelegítés

Életkori ajánlás Időkeret

5. évfolyam

5 perc

Eszközigény

Vetítő, laptop, internet, kihangosítás, papír, íróeszköz, *Honfoglalás és megtelepedés* tabló és animáció

A gyakorlat leírása

A tanulók 30 mp-ig megfigyelik a *Honfoglalás és megtelepedés* tablójának képét. Biztassuk arra őket, hogy próbáljanak minél több részletet megfigyelni. Mikor letelik az idő, becsukják a képet, a pedagógus pedig négy-öt kérdést tesz fel a kép részleteit illetően (pl. Milyen fa alatt fekszik Emese? Milyen tárgy fekszik Ottó császár mögött az asztalon?). A feladatot lehet audio- és videóanyaggal is végezni, erre jó lehetőség a *Honfoglalás és megtelepedés* animáció. A feladat végén közösen ellenőrzik a válaszok helyességét.

Megjegyzések

Javasolt minden foglalkozás elején ilyen feladatot beilleszteni.

2

Szarvasúzás

Fejlesztő hatás

Két csoport közti versengés, a konfliktus megtapasztalása, motoros bemelegítés

Életkori ajánlás Időkeret

5. évfolyam

4 perc

Eszközigény

Nagy tér (udvar, sportszarnok, nagyobb kiüríthető terem), a Rege a csodaszarvasról című költemény szövege

A gyakorlat leírása

A gyakorlat során a tanulók szétszóródnak a rendelkezésre álló térben, és jelre elkezdnek szabadon mozogni. Ha ketten összetalálkoznak, megküzdnek egymással (elkapják a csodaszarvast): akár kvízkérdéssel is. Az egyikük feltesz egy kérdést egy előre megbeszélte témában (lehet ez a Rege a csodaszarvasról című költemény vagy a monda története), a másik válaszol. Ha elrontja a választ, a kérdező mögé áll. Ha helyesen válaszol, a kérdező áll az ő háta mögé. Innentől együtt mozognak és keresnek új lehetőséget a „szarvasúzásra”. Addig folytatódik a játék, amíg két csapat nem alakul ki: ők a győztesek, Hunor és Magor.

Megjegyzések

1, A játék későbbi részében, amikor már többen alkotnak egy csapatot, közösen is kigondolhatnak kérdéseket, és válaszolhatnak is. Természetesen a vesztesek közül nemcsak a vezér, hanem követői is az új csapatba sorolódnak.

2, Ajánljuk előzetes feladatban kiadni a Rege a csodaszarvasról megismerését, ez lehet otthoni feladat.

3

Káoszról rend

Fejlesztő hatás

Kreativitás, rendszerezés, logikai képességek fejlesztése

Életkori ajánlás Időkeret

5. évfolyam

5 + 2 perc

Eszközigény

Honfoglalás és megtelepedés tabló (+több fénymásolata), olló

A gyakorlat leírása

A tablón szereplő események sorrendje és elrendezése sajátos logikát követ (kronológia), de ha szétválasztjuk a részelemeket, lehetőség nyílik egyéb rendezési elvek mentén újra összeállítani. A pedagógus fénymásolatokat készít a feladatból, és megkéri a tanulókat, hogy az előre meghatározott új logika mentén rendezzék azt újra. A feladat egyénileg, de akár páros vagy csoportos formában is végezhető.

Megjegyzések

A feladat végezhető úgy is, hogy nem adunk előzetes újrarendezési elvet, hanem megkérjük a tanulókat, hogy saját logikájuk szerint rendezzék el a tabló elemeit. Ez jó alapot ad az ellenőrzés során a vélemények ütköztetésére.

4

A szerződés közös munka

Fejlesztő hatás

Együttműködés, kreativitás, önálló szövegalkotás, vizuális kultúra fejlesztése

Életkori ajánlás Időkeret

5. évfolyam

45 perc

Eszközigény

Honfoglalás és megtelepedés tabló, vetítő, laptop, internet, íróeszközök, A/4-es lap

A gyakorlat leírása

A tanulók a Református Tananyagfejlesztési Csoport együttműködési felületén dolgoznak a mellékelt digitális tartalmakkal, majd közösen – hasonlóan a vérszerződéshez – alkotnak egy szerződést egy általuk választott cél megvalósítására. Így lehetőségük lesz megismerni egy szerződéskötés feltételeit, kereteit is, nem csak a vérszerződés hátterét.

Megjegyzések

Javasoljuk a klasszikus vagy kooperatív csoportmunkában történő feldolgozást, de lehetőség van egyéni foglalkoztatásra is.

Nézd meg a korszakról szóló videót!

5**Építsünk jurtat! 1.****Fejlesztő hatás**

Kreativitás, vállalkozói szellem, szem-kéz koordináció, alkotókészség fejlesztése

Életkori ajánlás Időkeret

5. évfolyam 45 perc
+ a kivitelezés időtartama

Eszközigény

Honfoglalás és megtelepedés tabló és a hátoldal 1. témája (A jurta), internet, laptopok/PC-k, vetítő, a megvalósításhoz szükséges anyagok: vessző, gyapjú, kéziszerszámok

A gyakorlat leírása

A korábbi években lehetőség nyílt arra a technikaórák keretében, hogy a gyerekek őskori vesszőkunyhót készítsenek maguknak. Most itt az alkalom, hogy megismerjék és elkészítsék őseink lakhelyét, a jurtat. A tanulók a történelemórán megnézik a *Honfoglalás és megtelepedés* tabló 1. témáját (A jurta), majd internetes kutatást végeznek, és megismerik a jurta felépítményét, berendezését. Ezután elkészítik a makettet, akár a technikaóra keretében.

Megjegyzések

Amennyiben nincs lehetőség a makett elkészítésére, a kutatás attól függetlenül is elvégezhető.

6**Építsünk jurtat! 2.****Fejlesztő hatás**

Kreativitás, vállalkozói szellem, szem-kéz koordináció, alkotókészség fejlesztése

Életkori ajánlás Időkeret

5. évfolyam 45 perc

Eszközigény

Honfoglalás és megtelepedés tabló és a hátoldal 1. témája (A jurta), internet, laptopok/PC-k, vetítő, a tanteremben lévő tárgyak

A gyakorlat leírása

Az Építsünk jurtat!-ötlet egyszerűsített változata: makett készítése helyett a termet rendezzük át a jurta berendezésének megfelelően. A tanulók megismerik a forrásokat (*Honfoglalás és megtelepedés* tabló – 1. A jurta, internetes források), majd az osztálytermi padok, székek, táskák, virágok, szőnyegek stb. segítségével kialakítanak egy saját jurtat.

Megjegyzések

Ügyeljünk mind a berendezési tárgyak, mind pedig magunk és társaink épségére!

? 1. **Miből készült a jurta?**

! A jurta alapját és falait fából és vesszőből készítették. Erre a keretre erősítették rá a juhok gyapjából készített nemezt, amit speciális eljárással készítettek.

? 2/a. **Emlékszel még, ki volt a vérszerződést kötő hét fejedelem?**

! A hagyomány szerint Álmos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba és Töhötöm, az ő neveiket először a Gesta Hungarorumban gyűjtötte össze Anonymus, de több névsor is létezett.

? 2/b. **És a hét törzsre?**

! A törzsek neveit Bíborbanszületett Konstantin bizánci császár írta le művében: Nyék, Megyer, Kér, Keszi, Tarján, Jenő, Kürtgyarmat.

? 4. **Melyik vármegye kapta a nevét az egyik lovagról?**

! A vármegye a Hont-Pázmány nemzetség alapítójáról, Hont lovagról kapta a nevét, aki sváb származású volt. Ő és testvére voltak az első letelepedő lovagok a Magyar Királyságban.

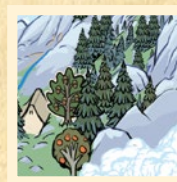
? 5. **Mi volt Szűz Mária szimbóluma, és mit jelképezett pontosan?**

! A gyöngyvirág a művészetben gyakran visszatérő Mária-szimbólum. A hagyomány szerint a Golgotáról hazatérő Mária könnyeiből született a növény. Nevezik „tündérlétrának” is, lépcsőzetesen elhelyezkedő virágai miatt.

? 6. **Hány fafajta látsz a képen? Nevezd meg őket!**

! A honfoglalás korában a Kárpát-medencét nagy erdőségek borították. Ezekben a leggyakrabban előforduló három fafajta a bükk, a tölgy és a fenyő volt.

? 7. **Melyik festményre hasonlít Vajk megkeresztelésének jelene?**

! A művész Benczúr Gyula Vajk megkeresztelése című festményét vette alapul a jelenet megrajzolásakor.

? 9. **Melyik híres festmény jelenetét ábrázolja a honfoglalás képrészlete?**

! A marhákat vezető férfi és a szekerek rajzát a művész Feszty Árpád A magyarok bejövetele című festményéről vette.

I. Ottó császár alakja

I. Ottó vagy Nagy Ottó a Német-római Birodalom megszervezője volt, ami példaként szolgált a későbbi királyoknak. Alakja jelentős a magyar történelemben: 955-ben legyőzte eleinket a Lech-mezei csatában, majd 973-ban ő fogadta Géza fejedelem küldötteit Quedlinburgban.

Lehel kürtje

Lélnek (más írásmód szerint Lehelnek), Árpád nagyfejedelem leszármazottjának, a kalandozó magyar hadak egyik vezérének kürtje. Az elsőként Anonymus által lejegyzett monda szerint Lehel vezér a Lech-mezőn vívott csatában fogságba esett, majd miután „Konrád császár” (valószínűleg Konrád lotaringiai herceg) színe elé vezették, kürtjével azt úgy homlokon vágta, hogy meghalt. A legenda igazságtartalmát már a XIII. században kétségbe vonta Kézai Simon.

Bayeux-i kárpit

Egy hosszú, igen díszes falikárpit, amely hímzett, színes képekben meséli el Anglia 1066-os, normannok általi elfoglalását. Dél-Angliában 1070–80 körül készült, elkészítése valószínűleg 10 évig tartott, gyapjúfonallal, öt szín nyolc árnyalatával hímezték ki. Szélessége átlagosan fél, hosszúsága 70 méter, de egy része elveszett.

A román építészet

A „román” elnevezés arra utal, hogy a stílus Róma ókori művészetéből merített. A kor építészetének fontos feladata volt, hogy védhető, zömök épületeket hozzon létre, amelyek kisszámú és apró, lőrészerű nyílásokkal tagolt vastag falakkal épültek. Legmeghatározóbb elemei a templomok és kolostorok voltak.

A XI. sz.-i nehézlovasság

A kor nehézlovassága több réteg textilből készült kabátot viselt, fém sisakkal és csepp alakú pajzsral. A gazdagabbak ezen kívül drága láncinget hordtak. Fegyverük a 2,5 méter hosszú dőföldzsza és egykezes kard volt.

A magyar követek

Géza 12 követet küldött a császárhoz: ő maga nem vett részt, ezzel jelezve, hogy nem hódol be a császárnak, független fejedelem. A követekről készült kép jól mutatja korabeli öltözködésüket és a „varkocsba” font hajviseletüket.

Püspöki viselet

A tabló központi képén Szent Adalbert kereszteli meg Vajkot: a püspök ruházatának ábrázolása a XI. századi viselet alapján készült: fején „mitra” (püspöksüveg), mellkasán „pallium” (gyapjúszalag) látható.

A hadizászlók

A hadizászlók egyszínű, de változatos formájú lobogók voltak, mivel a címerek és a hozzájuk tartozó színek még csak kialakulóban voltak nyugaton is. Hovatartozásukat a római mintára csúcsukra helyezett díszek fejezték ki.

Ilona és Mária

A két egymásba olvadó nóialak utalás Tündér Ilona és Mária alakjának összeolvadására, ezzel István munkájának jelentőségére: az ősi életből az új, keresztény alapokra való áttérésre.

Emese álma

A monda üzenete: Emese véreből nagy uralkodók származnak majd. A képen három látható közülük: István, az államalapító, a bárddal ábrázolt lovagkirály, Szent László és a felvilágosult Könyves Kálmán.

Turulmadár

A „turul” szavunk török eredetű: feltételezhetően kistermetű ragadozó madarat jelentett. Ebből arra következtethetünk, hogy az őseink által használt vadászsólymokat hívták így.

A szarvasűzés

Az ősi eredetmondában a csodaszarvas az új hazába vezető, jó útra csábító vagy lélekvezető nőtény állat. A képen látható jelenet alapja Arany János Rege a csodaszarvasról című művének László Gyula történész által illusztrált változata.

A vérszerződés

A képen látható jelenet alapjául Komjáthy István Mondák könyve című kötetének vérszerződést ábrázoló illusztrációja szolgált.

Szekerek

Más nomád népektől eltérően a magyarok már korán használtak szekeret is. Ezek kezdetben két-, majd négykerékű szállítóeszközök lehettek. A legelső ábrázolások a XIV. századból származnak.

Szürkemarha

A magyar szürkemarhát évszázadok óta honfoglaláskori, velünk betelepülő háziállatként ábrázolják. Azonban az újabb kutatások arra mutatnak, hogy csak a XIII. században jelent meg hazánkban.

Bizánci mozaikművészet

A mozaik olyan technika, amelynél kisméretű, színes üveg- vagy kődarabokból állítják össze a képet vagy mintát. A név a görög muszeion szóból eredeztetett latin opus musivum (műsákhöz közel álló) kifejezésből származik. A legtöbb bizánci stílusú mozaik Szicíliában maradt fenn. Ezek túlélték a képrombolások időszakát, amikor is a bizánci császárok Mózes parancsolatára hivatkozva pusztították a figurális ábrázolásokat a birodalom területén. Tevékenységük alatt a bizánci szobrászat gyakorlatilag megszűnt, és a mozaikművészet emlékei közül is sok megsemmisült.

A nomád könnyűlovasság

A X. századi könnyűlovasság fegyverzete a visszacsapó íj, a hozzá tartozó íj- és nyíltegez, valamint a könnyű, enyhén ívelt szablya volt. Védelmükre textil- vagy bőrvértet hordtak, de gyakran még ezeket sem.

Botond legendája

A képen a Botond-legenda híres jelenete látható, mikor az erős magyar vitéz buzogányával bezúzza Bizánc kapuit.

Jndás-palmettás díszítés

A palmetta (pálma) az öröklét szimbóluma és az ókor kedvelt motívuma, amit a honfoglalók is használtak a mitológiai ábrázolások, élet- és tudásfák mellett. Ezeket végtelen hálóból szőtt indák, levelek fogják közre.

